

POHJOISMAINEN TYÖLÄISKONGRESSI

SØRMARKA 11-12. MARRASKUUTA 2014

SØRMARKA-JULISTUS **RAKENNAMME POHJOLAA**

SAMAK

RAKENNAMME POHJOLAA

ESIPUHE.....3

YHTEISYYS TUO VAPAUTTA.....4

**POHJOISMAIDEN POLIITTISET HAASTEET JA
MAHDOLLISUUDET VUOTEEN 2030 MENNESSÄ.....7**

POLIITTISET VOIMAVARAT JA JOHTAJUUS.....32

TYÖVÄENLIIKKEEN VIHREÄ SUUNTA33

Tämä poliittinen julistus on hyväksytty sosialidemokraattisten puolueiden ja ammattiliittojen keskusjärjestöjen pohjoismaisen yhteistyökomitean SAMAKin kongressissa 12. marraskuuta 2014 Oslon lähellä Sørmarkassa, Norjassa.

Julistus pohjautuu ainutlaatuiseen NordMod2030-tutkimushankkeeseen, jossa tarkastellaan pohjoismaisen mallin tulevaisuutta.

Järjestyksessä ensimmäinen työläiskongressi pidettiin vuonna 1886 Ruotsin Göteborgissa.

SAMAKin jäsenjärjestöt:

Socialdemokraterna, Ruotsi

Arbeiderpartiet, Norja

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

Socialdemokraterna, Tanska

Samfylkingin, Islanti

Javnaðarflokkurin, Färsaaret

Siumut, Grönlanti

Ålands socialdemokrater, Ahvenanmaa

LO, Ruotsi

LO, Norja

SAK, Suomi

LO, Tanska

ASI, Islanti

ESIPUHE

On aika kohottaa katseet.

Sosialidemokraatit ja ammattiyhdistysliike ovat olleet yhteiskunnallisen kehityksen kantavia voimia Pohjoismaissa koko viime vuosisadan ajan. Sen ansiosta maamme ovat pystyneet luomaan asukkailleen elintason, jonka vertaista ei ole ennen nähty maailmanhistoriassa.

Työsarkaa kuitenkin vielä riittää.

Kuluvan vuosisadan haasteet on helppo havaita mutta hankala ratkaista. Ilmastomuutos, väestön ikääntyminen ja kasvava kansainvälinen kilpailu eivät enää häämötä kaukana tulevaisuudessa – ne ovat todellisuutta tässä ja nyt.

Olen varma siitä, että laajan työväenliikkeen arvot ja työskentelytavat tarjoavat meille välineet, joiden avulla mainitut haasteet pystytään kääntämään mahdollisuuksiksi.

Kukaan ei voi väittää, että se on mahdotonta: Yhteiskuntamme eivät ole koskaan olleet rikkaampia, viisaampia ja teknisesti kehittyneempiä kuin ne ovat juuri nyt. Historian saatossa ihmiset ovat kerta toisensa jälkeen yhdistäneet voimansa ja tarttuneet yhteisiin ongelmiin luodakseen paremman yhteiskunnan itselleen ja lapsilleen.

Nyt on taas aika ottaa haaste vastaan. Pohjoismaiden sosialidemokraatit ja ammattiyhdistysliike seisovat jälleen rinta rinnan ja tähyävät tulevaisuuteen. Meidän on yhdessä kehitettävä pohjoismaista mallia siten, että se voi vastaisuudessakin herättää ällistystä maailmalla.

Se on suuri tehtävä. Ja juuri siksi niin vastustamattoman houkutteleva.

STEFAN LÖFVEN

SAMAKin puheenjohtaja

YHTEISYYS TUO VAPAUTTA

Sosialidemokraattinen yhteiskuntakuva oli ennen selkeämpi. 1930-luvulla tavoiteltiin työtä, säännöllisiä tuloja, asuntoa, ihmisarvoa – ja rauhaa. Näihin tavoitteisiin voitiin päästä vain yhteisvoimin. Tavoitteiden taustalla olivat sota, fasismi, kommunismi, joukkotyöttömyys, puutteelliset asuinolot ja luokkataistelu. Vähitellen alettiin taittaa peistä myös tasa-arvon puolesta.

Yhteiskuntakuvaa ilmennettiin monin sanonnoin:

- *Huolehdi niistäkin, jotka istuvat pöydän kauimmaisessa päässä*
- *Älkää seiskö lakki kourassa*
- *Oman elämänsä kapteeni*
- *Politiikka rakentaa tanssilavan, jotta sinä voit tanssia*
- *Tee velvollisuutesi, vaadi oikeutesi*

Työväen kulttuurissa ajan ilmiöt puettiin sanoiksi, kuviksi ja säveliksi vieläkin värikkäämmiin. Esimerkkeinä mainittakoon Moa Martinsonin romaanit, Hans Børlin runot, Martin Andersen Nexøn kynästä lähtöisin oleva Pelle Valloittajan tarina, Jón Engilbertsin maalaukset ja Veikko Lavin laulut.

Ne kumpusivat kansan syvistä riveistä, ja ne olivat poliittisia.

Ja kun Pohjoismaat kehittivät teollisuusyhteiskunnista palveluyhteiskunniksi, myös sosialidemokraattinen yhteiskuntakuva muuttui. 1970- ja 1980-luvulla kaikki oli yhtäkkiä aivan toisin.

Pohjoismaisen toimintatavan avulla olemme aina meidän päiviimme saakka onnistuneet yhdistämään korkean elintason, tasa-arvon ja jokseenkin yhdenvertaiset elinolot. Monet meistä ovat vapaampia kuin koskaan ennen. Useimmat elävät hyvää elämää ja suhtautuvat luottavaisesti omaan tulevaisuuteensa. Tämä ei kuitenkaan päde läheskään kaikkiin, ja edessämme on uusia haasteita.

Taas on tullut aika pukea sanoiksi ja kuviksi huolet, tarpeet ja unelmat sellaisina kuin me pohjoismaalaiset ne koemme.

Yhteiskuntamme ovat yhä rikkaampia, ja osaamistasomme on entistä korkeampi.

Maailma tulee yhä lähemmäs, niin hyvässä kuin pahassakin.

Asenteemme, kulttuurimme, uskontomme ja etninen alkuperämme ovat yhä monimuotoisempia. Ja meitä on yhä enemmän.

Maapallon lämpenemisellä on arvaamattomat ja huolestuttavat seuraukset.

Tekniikan kehitys mullistaa yhteiskunnan ja tietämyksemme elämästä, mutta – mikä vielä tärkeämpää – myös ihmisten välisen kommunikoinnin ja asenteiden muodostumisen.

Yhteiskuntamme ovat siten entistä suuremmassa liikkeessä, ja todellisuudesta on yhä vaikeampi saada otetta.

Useimmat hyötyvät kehityksestä. Meidän on kuitenkin syytä muistaa, ettei tämä päde kaikkiin, ja luokkaerot voivat vahvistua. Meidän on syytä suhtautua vakavasti siihen, että muutokset voivat saada aikaan myös vieraantumista.

Ammatillisen ja poliittisen työväenliikkeen uuden yhteiskuntakuvan sisältö riippuu siitä, mitä vapaus ja yhteisyys merkitsevät meidän aikakaudellamme. Vaikka moni asia on ennallaan, meitä ympäröivä maailma muuttuu.

Vapautta on se, että raha riittää asumiseen, ruokaan, päivittäisiin matkoihin ja lomailuun. Vapautta on se, että selviytyy arjesta, sekä hyvistä että huonoista päivistä. Monilla tätä vapautta ei edelleenkään ole.

Vapautta on hyvä työpaikka ja hyvä terveys sekä kaikki se, mitä niistä seuraa. Ja vapautta on sekin, että voi elää ihmisarvoista elämää ja tuntea itsensä tarpeelliseksi silloinkin, kun ei saa töitä tai pysty työntekoon. Että voi luottaa omaan ympäristöönsä tuntematta pakkoa. Että välttyy kuluttavalta kiireeltä.

Etenkin sinulle, nuori, vapaus on sitä, että tulet nähdyksi, että voit kartuttaa osaamistasi ja kokemuksiasi, että uskallat toivoa. Että voit hyödyntää aiempaa avoimemman maailman tarjoamia rajattomia mahdollisuuksia.

Mutta vapaus on paljon muutakin. Vapaus voi olla välinpitämättömyyden puutetta; sitä, että elämme aidosti merkityksellistä elämää materiaalisesti vauraassa yhteiskunnassamme. Että voi kantaa kortensa kekoon kaikkien puolesta. Että kantaa tarvittavan vastuun.

Vapautta ja mielekkyyttä voi kokea myös taistelemalla rasismia, itsekkyyttä ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan ja tasa-arvon, uusien työpaikkojen ja entistä vihreämmän yhteiskunnan puolesta.

Alati muuttuvassa tulevaisuudessa yksilön vapaus edellyttää yhä enemmän yhteisöllisyyttä. Meidän pitää kuulua johonkin, kuulua perheeseen, paikallisyhteisöön, työpaikalle ja yhteiskuntaan. Yhteenkuuluvuus saa meidät kukoistamaan.

Ilman yhteisöllisyyttä ei ole vapautta.

Vain vahva yhteisöllisyys voi turvata kaikkien oikeuden hyviin terveyspalveluihin, hoivaan ja koulunkäyntiin, oikeudenmukaiseen palkkaan ja ihmisarvoiseen työympäristöön. Ja pohjoismaisen työväenliikkeen yhteistyö jatkuu entistään vahvempana, ja Pohjoismaat vaihtavat keskenään ajatuksia ja kokemuksia.

1900-luvun iskulauseita tarvitaan edelleen. Vakituista työtä vailla olevat nuoret ovat siitä nykyään selvä osoitus. Samalla meidän on etsittävä uusia tarinoita ja ilmauksia, joissa

otetaan huomioon ihmisten tarpeet pohjoismaisissa yhteiskunnissa, joille on yhä tunnusomaisempaa monimuotoisuus, aineellinen vauraus, turvaton työelämä ja kasvava huoli ympäristön tilasta.

Tulevaisuuden Pohjolan 10 poliittista linjausta

1. **Lisää vapautta.** Jatkuva menestys ei ole itsestään selvää. On meidän, etenkin nuorten, tehtävä varmistaa vapaus ja yhteisyys myös tuleville sukupolville.
2. **Tiukempi ote tulevaisuuteen.** Sosialidemokraatit ja ammattiyhdistysliike ovat jo pitkään muovanneet hyviä, pohjoismaisia yhteiskuntia. Nyt on aika viedä Pohjola eteenpäin uuteen aikaan. Jatkossakin tulee poliittisen vallan olla markkinavaltaa voimakkaampaa.
3. **Uudet arvot.** Muuttuvassa, monimutkaisessa maailmassa on entistäkin tärkeämpää, että kannatamme vapautta, yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyttä.
4. **Työtä kaikille.** Täystyöllisyys on ollut ja on vastedeskin hyvien pohjoismaisten hyvinvointiyhteiskuntien perusta. Osaamisen kehittäminen, innovoinnin lisääminen ja uuden tekniikan tehokas hyödyntäminen parantavat tuottavuutta ja tekevät työpaikoista turvallisempia.
5. **Kaikille osa yhteiskunnassa.** Meidän missiomme on jatkossakin taata kaikille ihmisille mahdollisuudet hyvään elämään. On meidän vastuullamme, että heikoimmassa asema olevilla on päätösvaltaa ja oikeuksia. Lapsilla on oltava vanhempien koulutuksesta ja varallisuudesta riippumatta mahdollisuudet kehittää itseään.
6. **Taistelu tasa-arvon puolesta.** Tasa-arvo on edennyt pitkälle, mutta työsarkaa riittää vielä niin kodeissa, työpaikoilla kuin yhteiskunnassakin.
7. **Vihreämpi tulevaisuus.** Tavoitteenamme on entistä vihreämpi Pohjola. Meidän on ensimmäisinä varmistettava, että kannamme kortemme kekoon ilmaston ja ympäristön puolesta sekä kansallisesti että kansainvälisesti.
8. **Järjestöt takaavat reilun työelämän.** Palkanansaitsijat joutuvat kohtaamaan kansainvälistä ja kotimaista painetta. Me taistelemme Pohjolassa sosiaalista polkumyyntiä, työrinkoja ja kahtiajakautuneita työmarkkinoita vastaan. Jotta tämä onnistuisi, on taattava jatkossakin sopimuksiin ja lakeihin perustuvat työelämän pelisäännöt.
9. **Yhteinen hyvinvointi.** Hyvinvoinnin on rakennuttava kansanvallan eikä voitontavoittelun varaan. Uusi teknologia, riittävän ammattitaitoinen henkilökunta, riittävä rahoitus ja yhteistyö ovat keskeisiä avaimia runsaampaan ja parempaan palvelutarjontaan.
10. **Yhteistyö luo vapautta.** Ilman yhteistyötä ei ole vapautta. Pohjoismaiden asukkaiden kasvava moninaisuus tuottaa sekä mahdollisuuksia että ongelmia. ”Tee velvollisuutesi ja vaadi oikeutesi”, ihmisarvon tunnustaminen ja sosiaalinen samanarvoisuus luovat tulevaisuudessakin perustan toimivalle yhteisöllisyydelle.

POHJOISMAIDEN POLIITTISET HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET VUOTEEN 2030 MENNESSÄ

Sisällys

OSA A: UUSI AIKA	8
1. Pohjoismaat uuteen aikaan	8
2. Kamppailu pohjoismaisesta mallista	9
3. ”Unohdettu” työmarkkinapilari	10
4. Menestystarina	11
5. Muutoksia ja haasteita	12
6. Länsimaisen kapitalismin kehitys	13
OSA B: POLITIIKAN VASTAUS	15
7. Sosiaalisesti ja poliittisesti kestävä monimuotoinen yhteiskunta	15
8. Työ kaiken perustana	16
9. Taloudellinen vastuullisuus	17
10. Ilmasto ja ympäristö	18
11. Luomme jakaaksemme – jaamme luodaksemme	19
12. Yhdenvertaisuus ja sosiaalinen perintö	21
13. Osallistava työelämä	22
14. Ihmisarvoiset, järjestäytyneet työmarkkinat	23
15. Elinikäinen oppiminen – kaikille	25
16. Taisteluun hyvinvointipalveluiden puolesta	26
17. Tasa-arvo – vielä riittää tekemistä	28
18. Syrjintä vahingoittaa	29
19. Uusi teknologia – ratkaisuja ja ongelmia	29
20. Pohjoismaat Euroopassa ja globaali vastuu	30

OSA A: UUSI AIKA

1. Pohjoismaat uuteen aikaan

Pohjoismaiden kulta-aika on jatkunut näihin päiviin saakka, vaikka täytettävänä on edelleen suuria tarpeita. Olemme onnistuneet muita maita paremmin yhdistämään tehokkuuden ja materiaalsen hyvinvoinnin yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja luottamukseen. Tähän ei olisi päästy, jos emme olisi järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti pyrkineet parantamaan kaikkien mahdollisuuksia.

Instituutiot ja tulokset ovat pääosin ennallaan, ja perusarvoilla ja pohjoismaisella yhteiskuntamallilla on kaikissa Pohjoismaissa vankka kannatus. Samalla käydään kuitenkin kiivasta poliittista kamppailua siitä, kenen mallista on kyse ja mihin suuntaan sitä pitäisi kehittää.

Pohjoismaiden nykyinen palvelu- ja tietoyhteiskunta pysyy tulevaisuudessa pitkälti entisellään, mutta maihimme vaikuttavat väistämättä myös uudet kehityssuuntaukset. Jotta pystyisimme ymmärtämään yhteiskunnan kehitystä ja vaikuttamaan siihen, meidän on tarkasteltava monia erityyppisiä tekijöitä, kuten globalisaatiota, maahanmuuttoa, kasvavaa osaamista, bio- ja viestintätekniikan kehitystä, historiallisen korkeaa kulutustasoa, ilmasto- ja ympäristöhaasteita sekä median merkitystä. Lisäksi meihin vaikuttaa Euroopan kehitys, muun muassa sen poliittinen ohjauskyky ja poliittinen suunta. Ei sovi unohtaa myöskään Pohjoismaiden väestönkehitystä. Ikääntyneiden osuus kasvaa, väkimäärä lisääntyy ja asutus keskittyy kaupunkeihin.

Oslolainen tutkimussäätiö Fafo on SAMAKin ja FEPS-ajatuspajan (Foundation for European Progressive Studies) toimeksiannosta ja yhteistyössä pohjoismaisen tutkijaryhmän kanssa toteuttanut NordMod2030-tutkimushankkeen. NordMod2030 analysoi pohjoismaisen mallin vahvuudet ja – kuten seuraavasta ilmenee – ottaa esille keskeisiä haasteita, joihin meidän on vastattava vaaliessamme ja kehittäessämme pohjoismaista mallia tulevinä vuosina.

Tutkimus piirtää kuvan menestysmallista, johon kohdistuu suuria paineita – ja jossa piilee suuria mahdollisuuksia. Yleistäen kyse on siitä, että meidän on varmistettava tavallisten ihmisten tarpeisiin vastaava poliittinen, demokraattinen ohjaus uudella, entistä epävakaammalla vahvojen markkinavoimien aikakaudella.

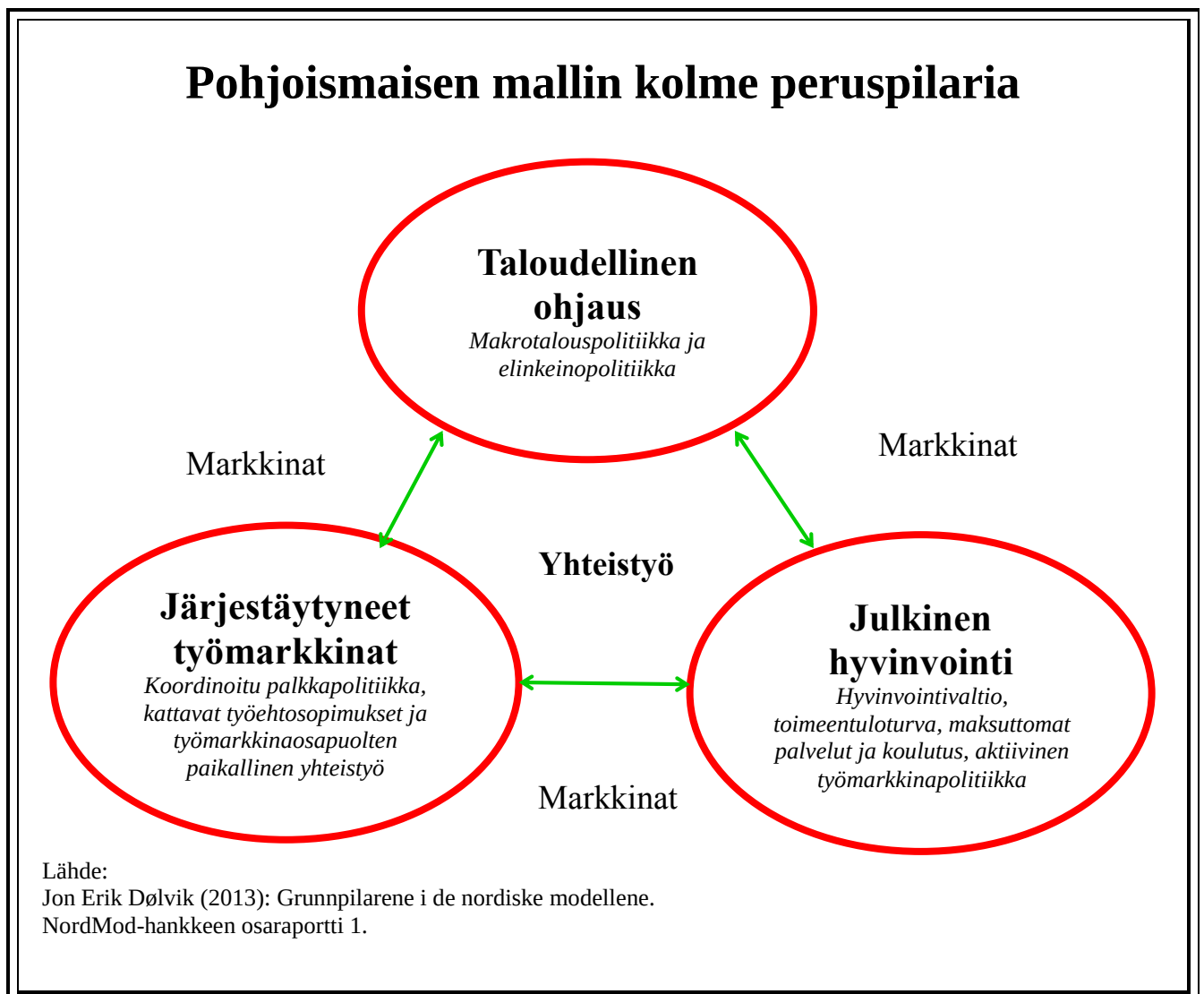
Käytännössä tärkein tehtävämme on vastaisuudessakin täystyöllisyyden varmistaminen. Ilman sitä emme pysty saavuttamaan muita tavoitteitamme.

2. Kamppailu pohjoismaisesta mallista

Tunnumme hyvin pohjoismaisen yhteiskuntamallin perusarvot – vapauden, yhdenvertaisuuden ja yhteisyyden –, ja tunnumme hyvin sen tulokset: tehokkuuden, tasaisen tulon- ja vallanjaon, tasa-arvon ja luottamuksen.

NordMod-hankkeessa on selvitetty, miten pääsemme arvoista tuloksiin. Mallin ytimenä ovat kolme peruspilaria: *taloudellinen ohjaus*, *järjestäytyneet työmarkkinat* ja *julkinen hyvinvointi*, sekä viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten vastuullinen yhteistyö avoimen markkinatalouden puitteissa. Työmarkkinaosapuolten paikallinen yhteistyö on NordModin mukaan yritysten innovoinnin ja tuotekehittelyn ”pohjoismainen mikromalli”.

Täysin välttämätön edellytys on niin ikään työllisyyden ja osaamisen asettaminen pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti etusijalle sekä peruspilareiden ja yhteiskunnallisten olojen kehittäminen dynaamisesti ja yhteistyösuhteiden sovittaminen kunkin ajankohdan tilanteen mukaan.

NordMod-hanke selventää, että pohjoismainen yhteiskuntamalli koostuu toisiinsa kytkeytyvistä, toisistaan riippuvaisista pilareista. Taloudellinen ohjaus toimii paremmin, jos työmarkkinat ovat järjestäytyneet ja työmarkkinaosapuolet toimivat vastuullisesti. Kun järjestäytyneillä työmarkkinoilla saadaan matalia palkkoja ajan myötä korotettua, voidaan myös tarjota parempia sosiaaliturvaetuuksia kuin muuten olisi pystytty tarjoamaan. Paremmat etuudet johtavat puolestaan siihen, etteivät matalat palkat lähde uudestaan alenemaan.

”Kaikki riippuu kaikesta”, mikä voi sysätä yhteiskunnan positiiviseen kierteseen, jossa peruspilarit vahvistavat jatkuvasti toisiaan.

Ongelmana on vastaisuudessa, että positiiviset kiertet ovat vaarassa kääntyä negatiivisiksi. Jos yhtä peruspilaria heikennetään, kaksi muutakin pilaria kärsivät ja heikentävät ensimmäistä pilaria entisestään.

Lisäksi tiedämme, että luottamuksen rakentaminen vie aikaa, mutta se voi romahtaa hetkessä. Ja että yhdenvertaisuus voi olla itseään vahvistavaa – siinä missä eriarvoisuuskin.

Se, että pohjoismainen malli on säilynyt niin pitkään vakaana, ei siten ole mikään tae sen tulevaisuudesta. Meidän on pidettävä huolta mallin peruspilareista ja mukautettava niitä uusiin haasteisiin. Meidän on voimistettava positiivisia ja vältettävä negatiivisia kiertettä.

Pohjoismaisen yhteiskuntamallin menestys on saanut oikeistoa edustavat poliittiset vastustajamme omimaan mallin tulokset – tunnustamatta kuitenkaan mallin edellytyksiä.

Tällainen näennäinen omiminen ei kehitä pohjoismaista mallia vaan on hyökkäys sitä vastaan. Porvarihallitukset ovat hyökänneet sekä työmarkkinapilaria että hyvinvointipilaria vastaan ja antaneet markkinavoimien ohjata yhteiskuntaa yhä vahvemmin. Oikeisto haluaa mieluummin alentaa jo ennestään riittävän alhaisia palkkoja ja luoda lisää matalan tuottavuuden työpaikkoja. Ruotsin NordMod-maaraportti osoitti, että Ruotsi kulki ennen syyskuun 2014 vaaleja kohti niiden maiden yhteiskuntamalleja, joissa on suuri eriarvoisuus.

3. ”Unohdettu” työmarkkinapilari

Toimivat, järjestäytyneet työmarkkinat ovat yksi pohjoismaisen mallin kolmesta peruspilarista. Monet aliarvioivat niiden myönteisiä vaikutuksia yhteiskunnalle.

Järjestäytyneet työmarkkinat ovat välttämätön edellytys keskitetysti ohjatulle ja koordinoitulle, paikallisesti joustavalle palkanmuodostukselle, jossa palkka-asteikon alimman tason ja keskitason palkat nousevat ajan myötä enemmän kuin ne nousisivat, jos palkoista sovittaisiin pelkästään paikallisesti ja yksilöllisesti. NordMod osoittaa, miten useista eri osatekijöistä koostuva työmarkkinapilari on kehittynyt pitkän ajan kuluessa, ja muistuttaa hyvän, järjestäytyneen työnantajapuolen tärkeydestä.

Koordinoitu palkanmuodostus tasoittaa palkkoja ja edistää tasa-arvoa. Tasa-arvoiset yhteiskunnat toimivat parhaiten myös taloudellisesta näkökulmasta.

Turvalliset työpaikat, joilla on hyvät palkka- ja työehdot, auttavat kaventamaan yhteiskunnallisia eroja ja luomaan yhtäläisiä mahdollisuuksia. Kun yhteistoimintamahdollisuus lisäksi kasvaa ja osaaminen nostetaan keskiöön, yritykset pystyvät – ja joutuvat – uudistamaan tuotteitaan ja tuotantomenetelmiään. Järjestäytyneet työmarkkinat toimivat täten talouden tehokkuuden moottorina ja vahvistavat kilpailukykyä.

Pohjoismaisen mallin menestys on pohjautunut tuotannollisesti tehokkaasiin, järjestäytyneisiin työmarkkinoihin, joilla suhteellisen tasaiset valtasuhteet ja koordinoitu palkanmuodostus on varmistanut pienet palkkaerot ja elinkeinoelämän hyvän kilpailu- ja uudistumiskyvyn.

NordMod2030: Loppuraportti.

4. Menestystarina

Pohjoismaisten yhteiskuntien menestystarina on jatkunut jo yli 50 vuotta.

Kaikki Pohjoismaat ovat kokeneet kriisejä ja maiden välillä on edelleenkin eroja. Niiltä ei puutu haasteita, minkä Ruotsin edellisen porvarihallituksen aikainen kehitys osoittaa. Mutta pitkän aikavälin tulokset ovat kaiken kaikkiaan vakuuttavia. Tavallisten ihmisten elinolot ovat kohentuneet huomattavasti ja keskinäiset erot ovat tasoittuneet verrattuna esimerkiksi toista maailmansotaa edeltävään aikaan. Sukupuolten välinen tasa-arvo on edennyt harppauksin. Yhteiskunnillemme on ominaista korkea luottamus.

Pohjoismainen yhteiskuntamalli on – joidenkin yllätykseksi – mukautumiskykyinen, tuottava ja tehokas. Useimpien pohjoismaalaisten elintaso on parantunut huimasti yksinomaan vuodesta 1990.

Tulokset ovat paremmat kuin missään muussa Euroopan tai muun maailman maassa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja monissa muissa maissa keskimääräinen elintaso on korkea, mutta rikkaiden ja köyhien välinen kuilu on meidän näkökulmastamme käsittämätön. Pohjoismaat ovat talouksien ja yhteiskuntien menestystä mittaavien kansainvälisten vertailujen kärjessä. OECD, Kansainvälinen valuuttarahasto ja monet muut kansainväliset järjestöt ovat lakanneet arvostelemasta ja alkaneet ylistää Pohjoismaita.

Viime vuosikymmenten menestystarina on herättänyt uutta kiinnostusta Pohjoismaiden menestyksen taustatekijöitä kohtaan.
NordMod2030: Loppuraportti.

Tästä voidaan päätellä, että sosialidemokraattisia ihanteita ja arvoja toteuttavan pohjoismaisen mallin menestys on jatkunut myös viimeksi kuluneiden 25 vuoden ajan, kun tarkastellaan suuria linjoja ja Pohjoismaita kokonaisuutena.

5. Muutoksia ja haasteita

Samalla on kuitenkin päivänselvää, että Pohjoismaiden on jälleen kerran uudistuttava. Kyky uudistua ja mukautua on pohjoismaisten yhteiskuntien toimintatavan ydin. Se on menestyksemme edellytys myös tulevaisuudessa.

Globalisaatio ja teknologinen kehitys tapahtuvat voimakkaasti ja ripeästi. Maailmantalous ja Eurooppa sinnittelevät vakavan talouskriisin jälkimainingeissa, levottomuus lisääntyy idässä ja lännessä, ja vaikeasti ratkaistavat ilmasto-ongelmat kasvavat.

Pohjoismaiseen yhteiskuntamalliin kohdistuu ilmiselviä, kasvavia paineita. Paineet ovat sekä sisäisiä että ulkoisia, niin rakenteellisia kuin poliittisiakin. Järjestäytyneeseen työelämään kohdistuu yhä enemmän uhkia, mutta vastassamme ovat myös voimat, jotka pyrkivät kaupallistamaan ja purkamaan hyvinvoinnin. Kilpailukyvyn ja työpaikkojen varmistaminen globaaleilla markkinoilla on entistäkin vaativampi tehtävä. Poliittiset oikeistovoimat, kuten äärioikeisto, tavoittelevat niin meillä kuin muuallakin aivan toisenlaista yhteiskuntaa kuin me toivomme.

Vuoteen 2030 ulottuvalla kaudella on yhä haastavampaa pyrkiä hallitsemaan väestöllisten, ilmastollisten ja taloudellisten muutosten, ja epäilemättä myös yllätysten ja kriisien, monimutkaistamaa kokonaisuutta.
NordMod2030: Loppuraportti.

Samanaikaisesti taloudelliset ja inhimilliset resurssimme ovat historiallisesti suuremmat kuin koskaan ennen. Arvoillamme on vankka kannatus. Siten meillä on myös historialliset mahdollisuudet Pohjoismaiden kehittämiseen.

Laaja-alainen osaaminen, pitkälle kehittynyt elinkeinoelämä, korkea tuottavuus, vahvat instituutiot ja työmarkkinoiden kehittyneet yhteistoimintajärjestelmät ovat omiaan auttamaan Pohjoismaita kohtaamaan muutospaineet useimpia muita maita vahvempina.
NordMod2030: Loppuraportti.

Tämän nojalla Pohjoismaiden sosialidemokraattiset puolueet ja ammatilliset keskusjärjestöt katsovat tarpeelliseksi tarkastella perinpohjaisesti pohjoismaisen yhteiskuntamallin tulevaisuutta. NordMod2030 tarjoaa meille ajantasaisen yhteiskunta-analyysin sekä pohjoismaisen työväenliikkeen edessä olevien haasteiden välttämättömän analyysin. NordModin loppuraportti, osaraportit ja niiden tiivistelmät on julkaistu osoitteessa NordMod2030.org. (Suomeksi keskeisimpien raporttien tiivistelmät <http://sorsaoundation.fi/yleinen/raportit-nordmod/>.)

6. Länsimaisen kapitalismin kehitys

Kymmenen viime vuoden aikana poliittinen oikeisto on muun muassa Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa ajanut länsimaista kapitalismia, jonka tunnuspiirteenä on valtiovallan heikentäminen ja monikansallisten konsernien aseman vahvistaminen. Valta ohjata yhteiskunnallista kehitystä on siirtynyt poliittisilta päättäjiltä ja ammattiyhdistysliikkeeltä markkinavoimille ja työnantajille. Yhä enemmän valtaa ovat saaneet maailmanlaajuiset rahoitusmarkkinat, jotka ohjailevat jättirahastoja ja vaikeasti hahmotettavia sijoitusinstrumentteja.

Läntisten talouksien ”finansialisaatio”, missä kasvava rahoitussektori yhä vahvemmin – ja yhä uusien, ”innovatiivisten” tuotteiden avulla – kanavoi säästöt ja varallisuuden kiinteistöihin ja rahoitukseen, on herättänyt huolta ja käynnistänyt asiantuntijakeskustelun seurauksista, joita tällä kehityksellä on tuottavuuteen ja investointeihin reaalityoudessa.
NordMod2030: Loppuraportti.

Emme tiedä, mitä seurauksia vaihtoehtoisella politiikalla olisi ollut. Sen sijaan näemme, että länsimaiden talouskasvu on hiipunut mutta kuitenkin jatkunut viimeksi kuluneiden kolmen vuosikymmenen ajan, että koulutustason paraneminen ja uusi tekniikka tarjoavat monille meistä uusia mahdollisuuksia ja että Etelä-Amerikan, Aasian ja nyttemmin myös Afrikan väestö ponnistelee pois köyhyydestä.

Samalla kapitalismin varjopuolet näkyvät kuitenkin yhä selvemmin. Eriarvoisuus lisääntyy länsimaissa ennen kaikkea pääomatulojen, johtajien jättipalkkojen ja perintöomaisuuden kasvaessa. Tämä johtaa kasvaviin eroihin poliittisessa vallassa muun muassa lobbauksen

lisääntyessä, mikä ajan mittaan nakertaa demokratiaa. Talouskriisi on syössyt Etelä-Euroopan joukkotyöttömyyteen. OECD ja Kansainvälinen valuuttarahasto keskittävät nyt kaiken huomionsa kasvavan eriarvoisuuden ikäviin yhteiskunnallisiin seurauksiin.

Samalla voi tuntua siltä, ettei maailmanlaajuisen kapitalismin taustavoimia pysäytä mikään. Kansainvälinen työväenliike ei ole vielä pystynyt yhdistämään voimiaan ja tarjoamaan uskottavaa vaihtoehtoa.

Mitä tämä tarkoittaa Pohjoismaiden näkökulmasta? Meidän on ymmärrettävä kansainvälisen kapitalismin voima. Seuraavaksi meidän on selvitettävä, miten meihin vaikutetaan – sekä hyvässä että pahassa – suoraan markkinoilla, kansainvälisessä yhteistyössä ja normien ja poliittisten ideologioiden välityksellä. Siten voimme paremmin muotoilla oman politiikkamme ja samalla estää eriarvoisuuden leviämisen muualta Pohjoismaihin. Meidän on myös mietittävä, millainen merkitys pohjoismaisella mallilla voi olla hyvänä esimerkkinä.

NordMod-hankkeen raportit – ks. www.nordmod2030.org

Perusraportit

- Dølvik (2013): Grunnpilarene i de nordiske modellene.
- Fløtten, Hermansen, Strand & Tronstad (2013): Befolkningsendringer og de nordiske velferdsstatene.
- Freeman (2013): Little Engines that Could. Can the Nordic economies maintain their renewed success?

Teemaraportit

- Andersen, Dølvik & Ibsen (2014): De nordiske aftalemodeller i åbne markeder.
- Fløtten, Kvist, Mósesdóttir & Pedersen (2014): Velferdsstatsutfordringer.
- Djuve & Grødem, toim. (2014): Innvandring og arbeidsmarkedsintegrering i Norden.
- Vartiainen (2014): To create and share – the remarkable success and contested future of the Nordic Social-Democratic Model.
- Fagerberg & Fosaas (2014): Innovation and innovation policy in the Nordic region.
- Elgvin & Hernes (2014): Demokrati og deltakelse i den nordiske modellen.

Maaraportit

- Islanti. Ólafsdóttir & Ólafsson (2014): Economy, Politics and Welfare in Iceland.
- Norja. Hippe, Berge ym. (2013): Ombyggingens periode.
- Suomi. Kangas & Saloniemi (2013): Historical making, present and future challenges for the Nordic welfare state model in Finland.
- Tanska. Pedersen & Andersen (2014): Reformernes tid.
- Ruotsi. Berglund & Esser (2014): Modell i förändring.

Osamuistiot

- Christensen (2013): Nordisk skattepolitikk mot 2030.
- Lehdorff (2014): A sleeping giant? German trade unions in the European crisis.
- Hernes (2014): Klimapolitikk i den nordiske modellen.

Raporttien tiivistelmät

- Kaikkien raporttien norjan- ja englanninkieliset tiivistelmät
(Suomeksi keskeisimpien raporttien tiivistelmät <http://sorsafoundation.fi/yleinen/raportit-nordmod/>)

Loppuraportti

- Dølvik, Fløtten, Hippe & Jordfald (2014): Den nordiske modellen mot 2030. Et nytt kapittel?

OSA B: POLITIIKAN VASTAUS

NordMod-hanke piirtää kuvan pohjoismaisesta yhteiskuntamallista, joka on pitänyt hyvin pintansa myös vuoden 1990 jälkeen. Samalla se kuitenkin varoittaa näköpiirissä hämmöttävistä vaaroista ja suurista ongelmista. Loppuraportissa esitetään kuusi konkreettista pohjoismaiseen malliin kohdistuvaa haastetta:

- Luominen – Miten turvataan kannattava tuotanto globaalissa kilpailussa?
- Työpaikat – Miten turvataan elintason ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen tarvittava työllisyys?
- Järjestäytyminen – Miten turvataan toimivat, järjestäytyneet työmarkkinat ja saadaan viranomaiset ja työmarkkinaosapuolet – ja osapuolet myös yritystasolla – jatkamaan hyvää keskinäistä yhteistyötä?
- Jakaminen – Miten turvataan tasainen tulonjako myös vastaisuudessa?
- Huolenpito – Miten huolehditaan huono-osaisten ryhmien elinoloista ja vaikutusmahdollisuuksista?
- Mobilisointi – Miten turvataan sosialidemokraattisten puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen kannatus?

Seuraavassa käsitellään näitä ja muutamia muita Pohjoismaille yhteisiä suuria haasteita kytkemättä kappaleita kuitenkaan suoranaisesti edellä mainittuihin kuuteen haasteeseen. Kunkin maan erityishaasteita käsitellään NordMod-hankkeen viidessä maakohtaisessa raportissa.

7. Sosiaalisesti ja poliittisesti kestävä monimuotoinen yhteiskunta

Pohjoismaiden väestö on yhä monimuotoisempaa. Hyvinvoinnin laajapohjaisen kehityksen ansiosta maidemme asukkailla on nyt ennennäkemättömät mahdollisuudet päättää oman elämänsä suunnasta. Ikääntyneiden määrä kasvaa, mikä johtaa pikkuhiljaa väestön ikäjakauman nykyistä suurempaan hajontaan. Maahanmuutto on lisääntynyt viime vuosina Pohjoismaissa. Tänne on tultu pakolaisina, turvapaikanhakijoina ja työpaikan etsijoinä.

Yhteiskuntamme tulevat hyötymään lisääntyvän monimuotoisuuden mukanaan tuomista vaikutteista ja kokemuksista. Monimuotoisuus johtuu pitkälti Pohjoismaiden menestyksestä. Terveiden kohentuessa väestön elinikä pitenee. Taloudelliset ja sosiaaliset edellytykset sekä mahdollistavat monille lomailun, opiskelun ja työskentelyn ulkomailla ja vaikutteiden tuomisen kotiin, että tekevät Pohjoismaat muunmaalaisten näkökulmasta houkutteleviksi. Ulkoa saadut vaikutteet, tulivat ne matkoiltamme tai maahanmuuttajien tuomina, voivat auttaa elinkeinoelämää havaitsemaan avoimemman maailmantalouden mahdollisuudet ja siten turvata tulevaisuuden työpaikat.

Maahanmuuttajien kotouttamista täytyy tehostaa, jotta maahanmuuttajat saavat mahdollisuuden tehdä työtä ja olla osa yhteiskuntiamme.

Tämä on hyvin pitkälti perinteinen luokkakysymys, joka on meille tuttu jo työväenliikkeen historian alkutaipaleelta. Siihen on vastattava, kuten tuolloinkin, tarttumalla monella eri tasolla ponnekkaasti ja koordinoitusti toimeen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi. Yleisenä ohjenuorana on, että kaikki rasismi ja kaikenlainen syrjintä, pohjautuipa se sitten ihonväriin, etniseen alkuperään, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen, ikään tai johonkin muuhun ominaisuuteen, on ehdottoman tuomittavaa.

Keskivertopohjoismaalaisen taustasta, kokemuksista, osaamisesta ja asenteista paljonkin eroavien ihmisten maahanmuutto tuo eteemme entiseen verraten sekä uusia mahdollisuuksia että ongelmia, vaikka luokkakysymyksen luonne säilyy. Käytännön ongelmina ovat pohjoismaisten työmarkkinoiden näkökulmasta puutteellinen osaaminen ja kielitaito. Haasteena ovat myös maahanmuuttosäännöksiin, koulutuspolitiikkaan sekä joukko-liikenteen ja asuinympäristöjen järjestelyihin liittyvät kiperät kysymykset. Miten suhtaudumme esimerkiksi siihen, että joissakin kouluissa maahanmuuttajaoppilaiden osuus on jo yli 90 prosenttia?

Monimuotoisuuden lisääntyminen voi vaikuttaa työmarkkinoihin. Jotta estäisimme yhteiskuntiemme luisumisen kohti pohjoismaisen mallin vastaisia ja syrjintää lisääviä matalapalkkaisia, matalan tuottavuuden työmarkkinoita, meidän on vahvistettava sosiaalisen polkumyynnin vastaisia toimia, kehitettävä osaamista ja harjoitettava tuloeroja tasaavaa, työllisyyttä parantavaa politiikkaa.

LÄHTÖKOHTA:

- Yhteiskuntamme ovat entistä monimuotoisempia. Ikääntyneiden sekä muista kulttuureista tulevien osuus väestöstä kasvaa.
- Pohjoismaista mallia on kehitettävä siten, että se pystyy vastaamaan yhä monimuotoisemman yhteiskunnan tarpeisiin. Tehtävänä on vastaisuudessaakin huolehtia siitä, että kaikilla on töitä, oikeudenmukaiset palkat ja hyvät elinehdot.

ME HALUAMME:

- Vastustaa yhteiskunnan pirstaloitumista ja kahtiajakautumista luomalla työpaikkoja ja ehkäisemällä eriarvoisuutta sekä huomioimalla nämä näkökohdat entistä paremmin asuinalueiden ja infrastruktuurin suunnittelussa.
- Edistää asenteita, jotka parantavat pohjoismaisten yhteiskuntien sosiaalista, taloudellista ja poliittista kestävyyttä ja esimerkiksi vahvistavat yhteiskunnassa vallitsevaa yleistä luottamusta.
- Vahvistaa vapaaehtoissektorin ja oppilaitosten mahdollisuuksia yhteiskunnan kaikkien kansalaisten osallistamiseen.

8. Työ kaiken perustana

Korkea työllisyys, tasa-arvoiset työmarkkinat ja alhainen työttömyys ovat pohjoismaisen mallin avaintekijöitä. Kaikki hyvät aikomuksemme valuvat hukkaan, jos emme onnistu

näissä tavoitteissa. Työttömyys on Pohjolassa monin paikoin hyvin korkea. Erityishaasteena on nuoria passivoiva pitkäaikaistyöttömyys.

Kun työllisyysaste on korkea, valtaosa väestöstä käy työssä, kehittää tietojaan ja osaamistaan ja pystyy elättämään itsensä ja perheensä. Tällöin myös yhteiskunnalla on varaa kattaviin hyvinvointijärjestelmiin.

Kun työttömyys on alhainen, useimmilla työkykyisillä ja työhaluisilla on työpaikka. Ja kun työpaikkaa voi vaihtaa, työntekijöillä on entistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaan asemaansa työpaikalla.

Korkea työllisyys ja alhainen työttömyys ovat yksilön valinnanvapauden, kansantalouden tuotantokyvyn ja hyvinvoinnin rahoittamisen avainedellytyksiä.
NordMod2030: Loppuraportti.

LÄHTÖKOHTA:

- Työllisyydessä ja työttömyydessä on kyse pitkälti poliittisista toimenpiteistä ja yhteiskunnan rakenteista.
- Hyvinvoinnin edellytyksenä on, että valtaosa väestöstä käy työssä.
- Suuressa osassa Pohjolaa työttömyys on sietämättömän korkea.
- Järjestäytyneet työmarkkinat, joiden tunnuspiirteitä ovat koordinoitu palkkapolitiikka, kattavat työehtosopimukset ja työmarkkinaosapuolten paikallinen yhteistyö, mahdollistavat korkean työllisyyden ja alhaisen työttömyyden.

ME HALUAMME:

- Alentaa Pohjoismaiden työttömyyttä.
- Tehdä pitkäjänteistä politiikkaa työllisyyden turvaamiseksi ja vahvistamiseksi.
- Torjua nuorten pitkäaikaistyöttömyyttä tehokkain keinoin, esimerkiksi torjumalla koulupudokkuutta ja varmistamalla, että kaikki saavat koulutuksen.

9. Taloudellinen vastuullisuus

Vastuullinen talouspolitiikka on ainut tie vakaaseen, kestäväan kasvuun ja hyvinvointiin. Taloudellinen vastuullisuus tarkoittaa sitä, etteivät poliittiset päätöksentekijät kuluta liian pitkään ja liian avokätisesti enemmän rahaa kuin tulot pitkällä aikavälillä antavat myöten. Sellainen vain lykkää ongelmia myöhemmäksi.

Vastuullista talouspolitiikkaa on lisätä julkisten varojen käyttöä korkean työttömyyden aikana, jos samalla varmistetaan, että valtio selviytyy siitä pitkällä aikavälillä. Vastuullista talouspolitiikkaa ovat niin ikään esimerkiksi koulutus- ja infrastruktuuri-investoinnit sekä välttämättömät sosiaaliset eläkeuudistukset, jotka turvaavat ikään-tyneiden toimeentulon tulevaisuudessa.

Jos taloutta sen sijaan stimuloidaan liikaa työllisyyden ollessa korkealla, saatetaan paisuttaa inflaatiota, vaikeuttaa yritysten työvoiman saantia ja aiheuttaa talouden ”mahalasku” ja suurtyöttömyys.

LÄHTÖKOHTA:

- Ilman vastuullista, pitkäjänteistä taloudellista ohjausta kansainvälinen kilpailukykyämme heikkenee, menetämme markkinaosuuksia sekä koti- että ulkomailla ja saatamme menettää satojatuhansia työpaikkoja.
- Hyvä taloudellinen ohjailu mahdollistaa talouden ja työmarkkinoiden elvyttämisen huonoina aikoina.
- Vastuullinen talouspolitiikka on tärkeintä niille, joilla on heikoimmat resurssit.

ME HALUAMME:

- Harjoittaa vastuullista talouspolitiikkaa ja toteuttaa valtioiden talousarvioissa välttämättömiä priorisointeja.
- Nostaa täystyöllisyyden talouspolitiikan päätavoitteeksi.
- Varmistaa kansalaisten veronmaksuhalukkuuden parantamalla jatkuvasti julkisten palvelujen laatua, luomalla ennakoitavat, oikeudenmukaiset verosäännökset ja estämällä veronkierto.

10. Ilmasto ja ympäristö

Ympäristö- ja ilmastohaasteet määrittävät useimpien politiikanalojen kehukset. Samalla avautuu uusia mahdollisuuksia kehittää uusia tekniikoita kestävä kehityksen ja oikeudenmukaisen muutosprosessin turvaamiseksi. Tiivistämällä innovaatioyhteistyötään erityisesti energia-alalla Pohjoismaat voivat teknologiansiirron avulla edistää myös globaalia kehitystä.

Yhä useampia kuitenkin huolettaa luonnon monimuotoisuuden hupeneminen. Monet paikalliset ympäristöongelmat ovat vielä ratkaisematta, etenkin suurkaupungeissa. Kasvava kaupallistuminen luo kulutuspainetta, joka syö luonnonvaroja.

Meidän on ennen kaikkea suhtauduttava entistä vakavammin maailman ilmasto-ongelmaan. Kansainvälisen ilmastopaneelin 2. marraskuuta 2014 Kööpenhaminassa esittämä uusi koosteraportti havahduttaa. Ilman kaikkien maiden laajamittaisia toimia ilmasto-ongelmat karkaavat käsistä jo parin seuraavan sukupolven aikana. Ne vaikuttavat voimakkaasti ja eri tavoin myös Pohjoismaiden asukkaisiin. On syytä varautua myös turvallisuuspoliittisiin seurauksiin.

Maiden väliset ja sisäiset jyrkät erot vaikeuttavat yhteisen todellisuuskuvan luomista ja koordinoitujen toimenpiteiden toteuttamista. Samalla maailmanlaajuiset ratkaisemattomat ilmasto-ongelmat kaikesta päätellen vain kasvattavat eroja.

Sen vuoksi on ryhdyttävä toimiin sekä ilmasto-ongelmien että maailmassa vallitsevan eriarvoisuuden torjumiseksi. Meidän on, kuten Brundtlandin komissio totesi jo vuonna 1987, arvioitava sosiaalisen kehityksen sekä kestävän ilmasto- ja ympäristöpolitiikan ongelmia yhtenä kokonaisuutena.

Yksi kriittinen tekijä on *"vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia sopeutua ilmastonmuutokseen parantamalla uudelleen kouluttautumisen, liikenteen, liikkuvuuden/muuttamisen, (sosiaalisen) asuntotuotannon, digitaalisen (etä)työn, ympäristömyönteisten kulutusvalintojen yms. järjestelmiä."*

NordMod2030: Loppuraportti.

LÄHTÖKOHTA:

- Meillä on kiistattomasti eettinen ja moraalinen vastuu kestävän ilmaston ja ympäristön turvaamisesta sekä omalle sukupolvellemme että tuleville sukupolville.
- Taloudellinen kasvu on yhä tarpeen työllisyyden ja yhteiskunnan haasteiden ratkaisemiseksi, mutta on otettava huomioon elinoloimme, luonnonvaramme, ilmastomme ja ympäristömme.

ME HALUAMME:

- Varmistaa Pohjoismaissa luonnonvarojen, ilmaston ja ympäristön kannalta kestävän vihreän talouskasvun, joka edistää ihmisten mahdollisuuksia ja elinoloja, ja laatia sitä varten laaja-alaisia indikaattoreita ja analyyseja.
- Tukea vihreää kasvua edistäviä teknologioita.
- EU:n ilmastotavoitteet ovat askel oikeaan suuntaan ja ne näyttävät tien globaaleille ratkaisuille.
- Priorisoida korkeatasoista uutta julkista infrastruktuuria, kuten joukkoliikennettä ja energiahuoltoa, ja sen ylläpitoa.
- Kantaa erityistä vastuuta maailmanlaajuisen ilmasto-ongelman rakentavasta ratkaisemisesta. Se tapahtuu vähentämällä Pohjoismaiden päästöjä ja haavoittuvuutta sekä ohjaamalla merkittäviä poliittisia ja muita voimavaroja globaalien ratkaisujen syntymiseksi.
- Arvioida, miten voimme täydentää ilmasto-ongelman ratkaisemisen luonnon-tieteellistä perustaa tarjoamalla poliittisia ja viestinnällisiä edellytyksiä koskevaa osaamista.

11. Luomme jakaaksemme – jaamme luodaksemme

Jotta meillä olisi jotakin jaettavaa, meidän on ensin luotava se. Pohjoismaiselle yhteiskuntamallille on aina ollut ominaista offensiivinen tuotantopolitiikka. Pohjoismaiden työntekijät ovat osallistuneet aktiivisesti yritysten rationalisointiin ja saaneet vastineeksi yhteistoimintamahdollisuuden, osaamisen kehittämisen ja sosiaaliturvan. Ne yritykset, jotka eivät ole selviytyneet pohjoismaisista palkoista, ovat

joutuneet muuttamaan suuntaa tai ajautuneet konkurssiin – ja siten antaneet tilaa uusille ja paremmille työpaikoille. Näin on oltava vastedeskin.

Kilpailu ulkomaisia toimijoita vastaan kiristyy entisestään sekä Pohjoismaissa että niiden ulkopuolella, minkä vuoksi tuotannon ja tuotekehityksen jatkuva parantaminen on oltava normaalitila. Meidän on luotettava siihen, että osaava työvoima ja työpaikoilla tehtävä yhteistyö tuottavat edelleenkin hyviä tuloksia ja että olemme yhä valmiit omaksumaan nopeasti uusia tekniikoita. Pohjoismaiden työntekijät ottavat ripeästi käyttöön uutta viestintätekniikkaa.

Julkinen sektori on – luonnollisesti – yhtä tärkeää ja arvokasta kuin yksityinen tuotanto. Julkinen infrastruktuuri ja koulutus- ja terveystuotanto ovat yhtä tärkeitä yksityiselle sektorille kuin yksityisen sektorin panos on kouluille ja sairaaloille.

Lisäksi on yhä selvempää, että tulojen ja osaamisen yhdenvertaisuus vaikuttaa Pohjoismaissa myönteisesti arvon luomiseen. Jyrkkä eriarvoisuus haittaa helposti talouskasvua, erityisesti jos se samalla aiheuttaa sosiaalista rauhattomuutta ja eriytymistä. Myös aktiivinen perhe- ja tasa-arvopolitiikka edistävät arvon luomista, etenkin pitkällä aikavälillä.

Analyysimme perustuvat sille, että eriarvoisuuden vähäisyys on pohjoismaisten mallien sopeutumiskyvyn tulos ja edellytys, eikä siitä voida luopua ilman seurauksia luottamukselle, palkanmuodostukselle ja mallin vaikutustavan muille tärkeille osatekijöille.
NordMod2030: Loppuraportti.

LÄHTÖKOHTA:

- Pohjoismaat eivät selviydy olemalla halvimpia, vaan meidän on oltava parhaita.
- Normaalitilan tulee siinä tapauksessa olla, että kehitämme myyntiin yhä uusia tuotteita ja palveluja ja että tehostamme niiden tuotantoa.
- On syytä varautua siihen, että eri markkinoiden ja yksittäisten yritysten tuotanto heilahtelee.
- Työntekijöiden hyvä sosiaali- ja muutosturva edistävät riskinottoa ja innovaatiota.

ME HALUAMME:

- Huolehtia siitä, että talouspolitiikka ja aktiivinen elinkeino-, kilpailu- ja innovaatiopolitiikka turvaavat elinkeinoelämälle hyvät ja ennakoitavat perusedellytykset.
- Toimia sen puolesta, että pohjoismaiset työntekijät edelleenkin tekevät yrityksissä yhteistyötä tehokkuuden ja tuotekehittelyn parantamiseksi, myös vihreän tekniikan alueella.

12. Yhdenvertaisuus ja sosiaalinen perintö

Yhdenvertaisuus ja yhtäläiset mahdollisuudet ovat pohjoismaisen mallin päätavoite. Meidän on pidettävä huolta pöydän kauimmaisesta päässä istuvista. Sosiaaliset ja taloudelliset erot ovat pienemmät kuin muissa maissa, mutta tuloissa, omaisuudessa, terveydessä, koulutuksessa ja poliittisissa vaikutusmahdollisuuksissa on liian suuria eroja. Ei vähiten siksi, että eriarvoisuuden kasvattamiseen on monenlaisia paineita.

Vaikka ihmisten väliset erot ovat Pohjoismaissa pienemmät kuin useimmissa muissa maissa, erot kasvavat täälläkin.

NordMod2030: Loppuraportti.

Eriarvoisuuden periytymiseen on syytä kiinnittää enemmän huomiota. Eri puolilla Pohjoismaita on päästy pitkälle kehittämällä päiväkoteja ja kouluja. Samalla näemme, että erot saattavat johtua asuntomarkkinoiden eriytymisestä, mikä vuorostaan vaikuttaa päiväkotien, koulujen ja muiden julkisten palvelujen laatuun.

Nämä ongelmat näkyvät myös lapsiköyhyytenä. On luonnotonta ja epäoikeudenmukaista, että lapset joutuvat Pohjoismaissa elämään köyhyydessä. Vanhemmilla on päävastuu lastensa kasvuoloista, mutta sosialidemokraatit näkevät sen myös yhteiskunnan asiana.

Vauraimman väestönosan tulojen kasvu on huolestuttavaa. Toisaalta se kasvattaa kulutuksen, maailmankuvien ja asenteiden eroja, ja toisaalta on vaikea estää kasvaneen taloudellisen vallan muuntuminen poliittiseksi vallaksi.

LÄHTÖKOHTA:

- Pohjoismaissa erot ovat pienemmät kuin muualla maailmassa, mutta silti liian suuret.
- Erityisesti pysyvä köyhyys on ehkäistävä.
- Eroja voidaan tasoittaa kohtuuhintaisilla tai maksuttomilla julkisilla palveluilla, joita usein ei oteta huomioon eriarvoisuuden mittareissa.
- Eriarvoisuutta on torjuttava useilla erilaisilla vaikutuskeinoilla, joista mainittakoon päiväkoteihin, kouluun ja työttömyyden torjuntaan kohdistuvat toimenpiteet, verotus, asuntopolitiikka, aluepolitiikka, hyvinvointijärjestelmät, koordinoitu palkanmuodostus sekä ihmisarvoinen työ.
- Eriarvoisuus ja asumismallit vaikuttavat toisiinsa.

ME HALUAMME:

- Panostaa entistä vahvemmin Pohjoismaissa ilmenevän eriarvoisuuden torjuntaan ja sisällyttää tämän näkökulman aina omaan politiikkaamme.
- Torjua aktiivisesti lapsiköyhyyttä ja huolehtia siitä, että yhteisön varat jaetaan niin, että ne tasoittavat sosiaalisia eroja ja parantavat huono-osaisten ryhmien ja alueiden asemaa.

- Turvata huono-osaisiin ryhmiin kuuluville paremmat demokraattiset vaikutusmahdollisuudet.
- Kehittää keinoja, joilla estetään ylimpiin tuloluokkiin kuuluvien henkilöiden taloudellisen ja poliittisen vallan liiallinen kasvu.

13. Osallistava työelämä

Työelämän ulkopuolelle joutuminen on eriarvoisuutta.

Yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus ja osallisuus ovat ulkopuolisin silmin Pohjoismaille tyypillistä. Muihin maihin verrattuna meillä on enemmän tuensajia, mutta se ei johdu siitä, että työssä käyviä olisi vähemmän. Työllisyysasteemme on päinvastoin korkea, ja työelämässä on monia sellaisiakin ryhmiä, jotka muissa maissa ovat sen ulkopuolella. Tästä syystä myös tulonsiirtoja on luonnollisesti enemmän. Työttömät tai sairaat työntekijät saavat täällä julkista tukea, eikä heidän tarvitse elää säästöjensä tai perheidensä varassa. Näin on oltavakin.

Meidän on kuitenkin lakkaamatta pyrittävä siihen, että nykyistä useammat työkykyiset ja -haluiset voivat osallistua työelämäänsä. Se edellyttää monipuolisia toimenpiteitä.

Työelämän on oltava kunnollista ja turvallista. Työterveyteen, -ympäristöön ja -turvallisuuteen sekä ennaltaehkäisyyn on suhtauduttava vakavasti. Työelämä ei saa aiheuttaa sairastumista ja työkyvyttömyyttä.

Meidän on myös parannettava järjestelmiä, joilla ihmisiä autetaan mahdollisuuksien mukaan takaisin työelämäänsä. On vaikea kehittää tällaisia järjestelmiä ja saada ne sopimaan kaikille. Varhaiset toimenpiteet, räätälöinti, osaaminen, aktivointi ja oikeanlainen motivointi ovat tärkeitä avainsanoja. On myös tärkeää pitää ikääntyneet työelämässä.

Juuri tämä sosiaalinen työlinja on perusratkaisu.

LÄHTÖKOHTA:

- Hyvä työympäristö ja toimeentuloturvajärjestelmät lisäävät turvallisuutta ja muutosvalmiutta.
- Muihin maihin verrattuna Pohjoismaissa useammat ovat mukana työelämässä ja harvemmat sen ulkopuolella.
- On yhä mahdollista vähentää työelämä ulkopuolelle joutuvien joukkoa ja lisätä työelämässä mukana olevien lukumäärää. Tämä on tärkeää sekä yksilön että yhteisön kannalta.

ME HALUAMME:

- Asettaa etusijalle tehokkaan ennaltaehkäisyn, jolla estetään syrjäytyminen työelämästä.

- Toteuttaa aktiivista työmarkkinapolitiikkaa ja panostaa myös vaikeasti työllistettäviin heidän osallistamiseen työelämään.
- Turvata yksilöitä aktivoivat ja motivoivat laajat ansiosidonnaiset tuki- ja sosiaali-vakuutusjärjestelmät ja antaa niille oikeutus riittävällä valvonnalla.

14. Ihmisarvoiset, järjestäytyneet työmarkkinat

Pohjoismaisen mallin työelämäpilariin kohdistuu paineita EU:n vuonna 2004 tapahtuneen laajentumisen johdosta. Työperäinen maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti talouteen ja yhteiskuntaan. Samalla se lisää sosiaalisen polkumyynnin ja työelämärikollisuuden vaaraa, mikä voi levitä myös rehellisiin yrityksiin ja niiden työntekijöihin. Ongelmana eivät ole työntekijät vaan sosiaalista polkumyyntiä harjoittavat työnantajat. Haluamme puolustaa kunnollisia työehtoja ja kaikkien työntekijöiden yhtäläisen kohtelun periaatetta. Se on pohjoismaisen mallin kulmakivi. Enää *ei seisota lakki kourassa*.

Työmarkkinoiden reunamilla hämmöittää myös uusi monietninen alaluokka, joka tekee työtä täysin erilaisissa oloissa kuin pohjoismaisessa työelämämallissa on perinteisesti totuttu näkemään. (...) Yksityisen sektorin järjestäytymisaste on ollut viime vuosina laskussa.

NordMod2030: Loppuraportti.

Työperäiseen maahanmuuttoon on voimakas paine myös tulevaisuudessa. Vaarana on, että pohjoismaiset työehdot samalla heikkenevät. Työnantajajärjestöjen, työntekijäjärjestöjen ja viranomaisten on ryhdyttävä tässä tilanteessa yhteisvoimin toimiin. Uhka kohdistuu erityisesti joihinkin yksityisiin palveluntuottajiin, muun muassa siitä syystä, että niiden järjestäytymisaste voi olla hyvin matala, mutta mikään työmarkkinoiden osa-alue ei voi olla varma kunnollisten työehtojen säilymisestä. Meidän on nähtävä työmarkkinoiden järjestäytymisasteen lasku myös yhteiskunnallisena ongelmana.

EU:n poliittinen kehitys saattaa vaikuttaa haasteiden suuruuteen. Työmarkkinoiden eriarvoisuuden kasvattamiseen on myös sisäisiä paineita, jotka ovat lähtöisin joidenkin pohjoismaisten työnantajien ja porvarillisten puolueiden taholta. Vakituiset työsuhteet ja vuokratyövoiman ja yrittäjiksi pakotettujen määrän rajoittaminen on työelämässä itseisarvo, joka samalla estää epärehellisiä toimijoita saamasta jalansijaa.

RUUTU 1 Järjestäytyneiden työmarkkinoiden tärkeitä osatekijöitä

- Riittävän korkea järjestäytymisaste ja tehokkaat ja vastuuntuntoiset järjestöt sekä työnantaja- että työntekijäpuolella.
- Työmarkkinaosapuolten väliset yleiset säännöt ja sopimukset, joita noudatetaan ja jotka yhdessä turvaavat sekä ihmisarvoisen ja tuottavan työ- ja elinkeinoelämän että hyvän vallan tasapainon työpaikoilla.
- Työmarkkinaosapuolten välinen hyvä yhteistyö kiistojen ratkaisussa kansallisesti ja paikallisesti sekä työpaikoilla (”konfliktikumppanuus”).
- Osapuolten ja viranomaisten välinen riittävä ”kolmikantayhteistyö” työelämäkysymyksissä tehokkaan ja koordinoitun sääntelyn turvaamiseksi.
- Palkanmuodostuksen kehykset, niin että palkat ja yritysten voitonjako kehittyvät tasapainoisesti ja oikeudenmukaisesti ja järkevässä suhteessa tuottavuuteen ja siten ylläpitävät korkeaa työllisyyttä.
- Jatkuvat panostukset matalapalkkaisten oikeudenmukaiseen osuuteen kansantuotteesta. Tämä motivoi myös tuottavuuden kasvuun.

LÄHTÖKOHTA:

- Avoimet ja laajentuneet eurooppalaiset työmarkkinat muuttavat pohjoismaisten työmarkkinoiden edellytyksiä.
- Pohjoismaiden päähaasteena on se, miten ehkäistään työmarkkinoiden kahtiajako ja köyhien ajautuminen matalan tuottavuuden aloille.
- Järjestäytyneet työmarkkinat parantavat elinkeinoelämän tehokkuutta.

ME HALUAMME:

- Pyrkiä voimallisesti kasvattamaan työmarkkinoiden järjestäytymisastetta sekä työntekijäpuolella että työnantajapuolella, erityisesti nuorten parissa.
- Laatia yhtenäisiä strategioita sosiaalisen polkumyynnin ja työelämärikollisuuden torjumiseksi kaikissa Pohjoismaissa ja huolehtia muun muassa siitä, etteivät matalimmat palkat putoa liian alhaisiksi.
- Arvioida kielivaatimusten tiukentamista ja kielenopetuksen parantamista tapaturmien ja työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi työperäisen maahanmuuton yhteydessä.
- Varmistaa, että suoraan yrityksen kanssa solmittavat vakituiset työsuhteet ovat selkeästi normaalitila Pohjoismaiden työmarkkinoilla.

15. Elinikäinen oppiminen – kaikille

Hyvinvointi- ja koulutusjärjestelmä on pohjoismaisissa malleissa tärkeä sosiaalisten investointien kohottaja, ja se on turvallisuutta, luottamusta ja osaamista edistämällä lisännyt valmiutta hyväksyä vaativat muutokset ja turvata elinkeinoelämän kilpailukyky.
NordMod2030: Loppuraportti.

Sosialidemokraatit ovat aina panostaneet koko väestön todellisen osaamisen parantamiseen. Strategia on ollut sekä välttämätön että onnistunut. Ainoa mahdollisuus on panostaa laajasti tietoon ja osaamiseen, mikäli haluamme saavuttaa tavoitteemme sekä tehokkaasta että eroja tasoittavasta taloudesta.

Koulutusjärjestelmämme tulokset ovat hyvät mutta myös vaihtelevat, ja joiltakin osin ne ovat heikentyneet, vaikka niitä ei kovin tarkasti pystytäkään mittaamaan. Samalla aikuisten oppiminen, erityisesti yrityksissä, on yleistä ja sen tulokset ovat hyvät.

Tämä edellyttää edelleenkin vahvaa panostusta osaamiseen – kaikilla tasoilla, päiväkodista yliopistoon, työelämää unohtamatta. Teknologisen kehityksen ja väestön ikääntymisen myötä tarvitaan uusia jatko- ja täydennyskoulutustoimenpiteitä sekä työelämässä että sen ulkopuolella. Myös tutkimuksen vahvistaminen on välttämätöntä.

Koulupudokkuus ja panostaminen ammattikoulutukseen ovat kaksi erityishaastetta, joilla on suuret ja kauaskantoiset vaikutukset, ja haasteisiin on tartuttava voimallisemmin eri puolilla Pohjoismaita. Kumpikin haaste edellyttää offensiivista strategiaa ja vaikutuskeinoja, jotka on mukautettu nuorten tilanteeseen ja yksilöllisen seurannan ja tarjonnan tarpeeseen.

LÄHTÖKOHTA:

- Pohjoismainen yhteiskuntamalli korkeine kustannus- ja tehokkuustasoineen vaatii korkeatasoista osaamista koko väestöltä.
- Osaamista on hankittava elinikäisellä oppimisella.
- Pohjoismaisten yritysten laajaa osaamisen kehittämistä on aliarvioitu kilpailuetuna.

ME HALUAMME:

- Turvata opettajille ja muiden opetusalan työntekijöille hyvän aseman ja hyvät työehdot.
- Turvautua ennakoiuihin strategioihin koulupudokkuuden ehkäisemiseksi toisen asteen koulutuksessa.
- Kohentaa ammattikoulutusta ja palauttaa sen arvostuksen.
- Kehittää osaamisen parantamista yrityksissä.

- Kasvattaa oppisopimusopiskelijoiden ja ammattitaitoisten työntekijöiden kysyntää sisällyttämällä julkisiin hankintoihin vaatimuksen oppisopimuksista ja kannustamalla julkista sektoria panostamaan oppisopimuskoulutuksen lisäämiseen.

16. Taisteluun hyvinvointipalveluiden puolesta

Laajat verovaroin rahoitetut hyvinvointipalvelut ovat yksi pohjoismaisen mallin peruspilareita. Julkisin varoin rahoitettu hyvinvointi on ollut edellytys sille, että kaikille on voitu tarjota terveystalveta, hoivaa ja koulutusta tuloista ja lompakon paksuudesta riippumatta.

Kun sosialidemokraatit ja ay-liike vaativat yhteiskuntaa kantamaan suuren vastuun hyvinvoinnista, meidän on oltava ensimmäisinä varmistamassa tarjonta ja laatu. Tehtävä on mittava, kun yhä useammilla on varaa kalliimpiin yksityisiin ratkaisuihin ja kun ikääntyneiden määrä kasvaa.

Meidän on pidettävä kiinni solidaarisen hyvinvoinnin ytimeästä. Se tarkoittaa myös sitä, että on ymmärrettävä ja viestitettävä paremmin, *miksi* hyvinvoinnin kritiikitön kaupallistaminen voi johtaa tarjonnan erilaisuuteen, eriytymiseen, valvontabyrokratiaan, yksityiseen markkinavaltaan ja kustannuspaineisiin.

Hyvinvointipalvelumarkkinat toimivat eri lailla kuin tavallisten yksityisten tuotteiden markkinat. Sen vuoksi kaupalliset toimijat, voitot ja kilpailu kannattavista hyvinvointipalveluasiakkaista saattavat kaiken lisäksi usein olla tehottomia.

Yhteiskunnan kehittyessä myös yhteisen hyvinvointimme on kehityttävä. Hyvinvointipalvelujen tulee olla riittävän hyviä, jotta ne oikeuttaisivat niihin tarvittavat resurssit. Lisäksi olemme nähneet esimerkkejä siitä, miten hyvinvoinnin heikentyminen voi johtaa siihen, että työssä käyvien on jättäydyttävä työelämästä voidakseen hoivata läheisiään.

Viime vuosikymmenten kokemukset julkisten palvelujen markkinatyylisistä ohjausuuuistuksista ovat varsin kirjavia, ja ne viittaavat siihen, että nyt on oikea aika kehittää järjestelmiä, jotka edellyttävät työntekijöiltä yhä enemmän ammattitaitoa, arviointikykyä ja yhteydenpitoa käyttäjiin.

NordMod2030: Loppuraportti.

Tulevaisuuden kunnolliseen hyvinvointiin sisältyy myös poliittisen ohjauksen parantaminen. Hyvinvoinnin alueella on suuria eroja kuntien ja palveluntuottajien palvelujen laadussa. Meillä ei ole varaa päästää käsistämme tehokkuushyötyä, joka syntyy esimerkiksi avoimista vertailuista, ulkopuolisten yksityisten toimijoiden tarjoamasta laadukkaasta ”valmennuksesta” ja kilpailuttamisesta – silloin kun se on

paikallaan. Ja hyvinvointipalvelujen ohjauksen ja organisoinnin arvioinnissa tarvitaan joka tapauksessa lisää osaamista ja parempia välineitä. Kilpailuttaminen tai yksityistäminen eivät saa johtaa palkka- ja työehtojen polkumyyntiin.

Keskeinen kysymys yksityistämiskeskustelussa on se, saako samalla rahalla parempaa, samanlaista vai heikompaa laatua, jos päästämme kaupalliset yhtiöt raskaan sarjan hyvinvointitoimijoiksi. Oikeisto kysyy retorisesti, välittääkö mummo siitä, hoidetaanko häntä kaupallisessa vai julkisessa hoitokodissa, kunhan laatu on kohdallaan. Tällöin laatua pidetään kuitenkin jo itsestään selvänä.

RUUTU 2 Kehittyvät hyvinvointipalvelut:

Monimutkaisia peruspalveluja heikossa asemassa oleville

Mikä tekee hyvinvointipalveluista, kuten terveys-, hoiva- ja koulupalveluista, niin erilaisia kuin tavalliset yksityiset tuotteet? Se johtuu erityisesti seuraavien asioiden *yhdistelmästä*:

- Niillä katetaan *perustarpeet*. ”Emme pärjää ilman” hoivaa, jos joudumme hoitokotiin. Huonosti sujunut koulunkäynti vaikeuttaa lapsen myöhempääkin elämää.
- Ne ovat usein *monimutkaisia*. Hyvinvointipalvelut vaativat erityistä arviointia ja osaamista, ja ne on mukautettava yksilöllisesti ja henkilökohtaisesti. Hyvä esimerkki tästä ovat sairaalassa suoritettavat isot leikkaukset.
- Käyttäjät ovat usein *heikossa asemassa*. Koululaiset, vakavasti sairaat tai dementikot eivät pysty olemaan ”vaativia asiakkaita”. Omaiset voivat korvata palvelujen puutteen vain osittain.

Tekninen kehitys sekä käyttäjien kasvaneet tulot ja osaaminen luovat jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia tulevaisuuden hyvinvoinnille.

LÄHTÖKOHTA:

- Hyvinvointipalvelujen erityislaadun vuoksi kaupallinen kilpailu ja markkinat soveltuvat niille monesti huomattavasti huonommin kuin tavallisille tuotteille.
- Myös julkisessa hyvinvointitarjonnassa voidaan toteuttaa valinnanvapautta.
- Kunnollisten hyvinvointipalvelujen, kuten terveydenhuollon, hoivan ja koulun järjestäminen niin, etteivät ne synnytä eriarvoisuutta, on tulevaisuudessa yksi suurimmista haasteistamme, kun ikääntyneiden osuus ja yksityinen ostovoima kasvavat.

ME HALUAMME:

- Taata Pohjoismaissa vatedeskin kunnolliset, monipuoliset julkiset hyvinvointijärjestelmät.
- Vauhdittaa ja uudistaa julkista hyvinvointia odotettavissa olevien suurten rahoitushaasteiden ja kansalaisten odotusten valossa.
- Lisätä panostuksia tekniikkaan, yhteistyöhön, osaamiseen ja luottamukseen työntekijöitä kohtaan, niin että saamme rakennettua hyvinvointiin offensiivisen käyttäjälähtöisen kulttuurin.
- Selvittää, tarvitaanko ”hyvinvointikäsikirjaa” osaamisen välineenä ja tarkistuslistana arvioitaessa yksittäisten alueiden organisointia, kilpailuttamista ja markkinoille tuomista.

17. Tasa-arvo – vielä riittää tekemistä

Tekemistä on vielä yllättävän paljon, ennen kuin sukupuolten välinen todellinen tasa-arvo on saavutettu kotona ja työelämässä ja ennen kuin elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa vallitsevat yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet. Kenenkään ei pitäisi elää seksuaalisen ja muun väkivallan tai kiusaamisen pelossa. Media ja mainokset ovat täynnä stereotyyppisiä ja halventavia kuvia, jotka ovat suora vastaisku tasa-arvolle.

Vaikka naisilla ja miehillä onkin yksilöinä vastuu omasta arjestaan, poliittinen tehtävämme on tarkastella yhteiskunnan rakenteita. Tämä koskee erityisesti työ- ja perhe-elämän olosuhteita.

LÄHTÖKOHTA:

- Sukupuolten välinen tasa-arvo on edennyt pitkälle, mutta silti on vielä pitkä matka siihen, että naisilla olisi samat mahdollisuudet kuin miehillä.
- Pohjoismaiden työmarkkinat ovat edelleen jakautuneet sukupuolen mukaan.
- Naisille maksetaan edelleen pienempää palkkaa samanarvoisesta työstä, ja heillä on yhteiskunnassa vähemmän valtaa kuin miehillä.

ME HALUAMME:

- Varmistaa työmarkkinapolitiikan tasa-arvonäkökulman muun muassa taistelemalla vakinaisten kokopäiväisten työsuhteiden puolesta.
- Kantaa työväenliikkeenä erityistä vastuuta samapalkkaisuuden toteutumisesta.
- Varmistaa pääsyn korkeatasoiseen varhaiskasvatukseen.
- Kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten sukupuolisyrjintäasenteet voivat muodostua jo lapsuudessa.
- Torjua väkivaltaa niin, että naiset ja miehet voivat elää pelkäämättä seksuaalista tai muuta väkivaltaa.

18. Syrjintä vahingoittaa

Esimerkiksi iästä, vammasta, uskonnosta, etnisyydestä, kulttuurista tai seksuaalisesta suuntautumisesta johtuva syrjintä vahingoittaa elämänlaatua, itseluottamusta ja syrjittyjen ihmisten mahdollisuuksia. Se vaikuttaa myös elinkeinoelämään ja talouteen, kun esimerkiksi vähemmistöihin kuuluvat pätevät ihmiset joutuvat tyytymään työhön, johon he ovat reilusti ylipäteviä. Emme halua sellaista yhteiskuntaa. Ihmisen on oltava *oman elämänsä kapteeni*.

Syrjijä on aina itse vastuussa syrjivistä sanoistaan ja teoistaan. On kuitenkin ymmärrettävä paremmin syrjinnän taustat; yksilöllisten syiden ja niiden rakenteellisten seikkojen vuorovaikutus, joihin yhteiskunta ja politiikka voivat vaikuttaa välittömämmin.

LÄHTÖKOHTA:

- Syrjinnän torjuminen on epäonnistunut Pohjoismaissa.
- Työ- ja perhe-elämän rakenteelliset kehykset ja asennekasvatus ovat tärkeitä panostusalueita samalla tavalla kuin sukupuolisyrynnässäkin.

ME HALUAMME:

- Torjua ja vastustaa kaikenlaista syrjintää ja rasismia.
- Auttaa hankkimaan ja levittämään tietoa syrjinnän syistä ja vaikutuksista, jotta voisimme paremmin torjua sitä.
- Vastustaa syrjintää omissa järjestöissämme.

19. Uusi teknologia – ratkaisuja ja ongelmia

Digitalisointi on kutistanut maailmaa ja mullistanut työskentely- ja viestintätapamme sekä työssä että vapaa-ajalla.
NordMod2030: Loppuraportti.

Teknologia, etenkin bioteknologia ja viestintäteknologia, kehittyvät aimo harppauksin. Niiden vaikutuksia yhteiskuntaan ja tavalliseen elämään aliarvioidaan helposti. Kuukausittain avautuu uusia koulutus-, terveydenhuolto- ja tuotantomahdollisuuksia. Oikein käytettynä uusi tekniikka on avain suurten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun.

Monet meistä ovat varmaan jo pitkään pitäneet matkapuhelimia ja internetiä lähes pelkästään myönteisinä asioina.

Nyt näemme selkeästi, ettei kuva ole niin yksioikoinen. Uusi huipputehokas viestintäteknologia voidaan valjastaa palvelemaan myös monia kielteisiä asioita. Esimerkkeinä mainittakoon talousrikollisuus, terrorismi, nettiviha, valvonta sekä

sananvapauteen ja tietosuojaan kohdistuvat uhat. Ja uusi bioteknologia tarjoaa mahdollisuuksia, jotka saattavat liikkua eettisesti hyväksyttävän rajalla tai ylittää tuon rajan.

LÄHTÖKOHTA:

- Uusi teknologia, kuten bioteknologia ja viestintäteknologia, tarjoavat suuria mahdollisuuksia kaikilla yhteiskunnan alueilla.
- Uusi huipputehokas viestintäteknologia voi aiheuttaa myös suuria haasteita yksityisille ihmisille, yrityksille ja yhteiskunnalle.
- Pohjoismaat ovat hyvin pitkällä uuden tekniikan käytössä.

ME HALUAMME:

- Kannustaa käyttämään uutta tekniikkaa pohjoismaisten yhteiskuntien kaikilla osalualueilla ja ratkaisemaan sen avulla ongelmia ja lisäämään hyvinvointia.
- Suhtautua vakavasti uuden viestintäteknologian haittoihin ihmisoikeuksien, työntekijöiden, kuluttajien, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan näkökulmasta.
- Arvioida, tarvitaanko esimerkiksi bioteknologian ja viestintäteknologian vastuullista ja oikeanlaista käyttöä varten uusia instituutioita ja strategioita.

20. Pohjoismaat Euroopassa ja globaali vastuu

Maailma, varsinkin Eurooppa, tulee yhä lähemmäksi Pohjoismaita. EU:ssa mukana olevat Pohjoismaat – Suomi, Ruotsi ja Tanska – huomaavat tämän muita selvemmin, mutta vaikutus tuntuu myös Norjassa ja Islannissa, jotka ovat ETA-maita.

Pohjoismaiden ulkopoliitikassa on historiallisista, maantieteellisistä ja strategisista syistä sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Maat suhtautuvat samalla tavalla moniin kansainvälisiin kysymyksiin, mutta ne ovat kulkeneet eri teitä suhteessaan Natoon, jossa Suomi ja Ruotsi eivät ole mukana. Yhteistyö kaikkia maita kiinnostavissa asioissa lisää vaikuttavuutta. Esimerkkinä tästä mainittakoon viime vuosien panostukset pohjoisiin alueisiin.

EU vaikuttaa Pohjoismaihin hyvin monissa asioissa. Pohjoismainen malli saanut Pohjoismaiden Brysselin-toiminnan ansiosta äänensä kuuluviin EU:ssa, ja tätä on syytä kehittää edelleen.

Euroopan kehitys, ja kokonsa ja kehityksensä vuoksi etenkin Saksa, on useilla alueilla haaste pohjoismaiselle mallille, etenkin ihmisarvoisten ja järjestäytyneiden työmarkkinoiden turvaamiselle. Tämä edellyttää uusia aloitteita EU:n suuntaan.

Työväenliike on aina kantanut kansainvälistä vastuuta, muun muassa vahvistamalla kehitysapua. Tätä panostusta tarvitaan edelleen. On tärkeää ymmärtää, että myönteinen kehitys edellyttää päteviä ja vakaita laitoksia, ja että yhteistoimintaan, tasa-arvoon ja tulonjakovaikutuksiin on kiinnitettävä huomiota. Pohjoismaiden eroja tasoittava kehitys voi edelleen innostaa muita maita.

LÄHTÖKOHTA:

- Euroopan taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen kehitys vaikuttaa entistä vahvemmin Pohjoismaihin.
- Pohjoismaiden ja niiden sosialidemokraattisten puolueiden ja keskusjärjestöjen on parannettava osaamistaan ja panostuksiaan Euroopan poliittisella areenalla.
- Panostaminen oikeudenmukaisempaan maailmaan nojautuu sosialidemokraattisille arvoille.

ME HALUAMME:

- Vahvistaa puoluepoliittista yhteistyötämme Pohjoismaissa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti.
- Vahvistaa sosialidemokraattisten puolueiden ja ay-liikkeen välistä poliittista ja ay-poliittista yhteistyötä eurooppalaisissa kysymyksissä, myös kansainvälisten ay-järjestöjen kuten Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY) kautta.
- Laatia EU:lle ja Pohjoismaiden neuvostolle yhteisiä aloitteita Euroopan järjestäytyneistä työmarkkinoista, joilla ei esiinny sosiaalista polkumyyntiä eikä epäinhimillisiä työoloja.
- Pyrkiä levittämään tietoa pohjoismaisesta mallista kansainvälisesti.
- Panostaa edelleen vahvasti kansainväliseen kehitysapuun.

Sørmarka, 10 kilometriä Oslost kaakkoon

POLIITTISET VOIMAVARAT JA JOHTAJUUS

Kehitys edellyttää entistä nopeampia ja samalla entistä laaja-alaisempia poliittisia päätöksiä. Tämä asettaa suuria vaatimuksia yhteiskunnan poliittisille voimavaroille etenkin pitkäjänteisen ja yhtenäisen politiikan varmistamisessa.

Sen vuoksi poliittisia voimavaroja on mielestämme lisättävä työväenliikkeen kaikilla tasoilla. Järjestäytymisen lisäksi tämä koskee myös luottamushenkilöidemme koulutusta.

Mediatodellisuus vaikuttaa hyvän politiikan kehittämisen edellytyksiin. On yhteiskunnallinen ongelma, jos median resursseja vilpittömään, kriittiseen journalistiikkaan supistetaan, niin että poliittinen keskustelu tabloidisoituu. Poliitikkojen on vältettävä liian strategista ja julkisuushakuista viestintää. Se voi viedä luottamuksen.

Sosiaalisen median voimakas kasvu vaikuttaa poliittiseen keskusteluun. On erittäin myönteistä, että yhä useammat osallistuvat politiikkaan ja saavat uusia ilmaismahdollisuuksia. Samalla kuitenkin esiintyy nettivihaa, ja harhaanjohtavat perustelut voivat kuohuttaa tunteita esimerkiksi suljetuissa nettiryhmissä. Sosiaalinen media nopeuttaa yleisen mielipiteen muutoksia.

Tuleva kehitys asettaa uusia vaatimuksia turvalliselle ja selkeälle poliittiselle johtajuudelle, jonka tukena ovat aktiiviset ja hyvin koulutetut luottamushenkilöt ja paras mahdollinen julkinen keskustelukulttuuri. *Politiikka rakentaa tanssilavan, jotta sinä voit tanssia.*

LÄHTÖKOHTA:

- Globalisaatio, nykyaikainen viestintäteknikka ja muuttunut mediatodellisuus vaikuttavat politiikan harjoittamisen edellytyksiin.
- Kun monet muut maat eivät pidä poliittista ohjausta ja tulonjakoa yhtä tärkeänä, passiivisesta politiikasta tulee helposti oikeistopolitiikkaa.
- Poliitikoilta ja ammattiyhdistysjohtajilta vaaditaan yhä enemmän, jotta muun muassa pitkäjänteinen poliittinen kehitys ei heikkenisi tämänhetkisten ongelmien vuoksi.

ME HALUAMME:

- Vahvistaa työväenliikkeen poliittisia voimavaroja erityisesti voidaksemme hyödyntää globaalia taloutta ja samalla ehkäistä sen haittavaikutuksia.
- Perustaa Pohjola-koulun, SAMAKin johdolla toimivan uuden pohjoismaisen ay-poliittisen koulutuksen.
- Voimistaa edelleen SAMAK-yhteistyötä vahvistaaksemme yleistä politiikan kehittämistä ja hyödyntääksemme paremmin pohjoismaisia kokemuksia muun muassa lisäämällä yhteistyötä työväenliikkeen ajatuspajojen kanssa.

TYÖVÄENLIIKKEEN VIHREÄ SUUNTA

Ilmastohaaste on aikamme suurin haaste. Se koskee meitä kaikkia, ja meidän on ratkaistava se yhdessä.

Haluamme tällä julistuksella ottaa poliittisen askeleen kohti vihreämpää pohjoismaista työväenliikettä. Se jatkaa vuosikausien paneutumista ilmasto- ja ympäristöasioihin, on sopusoinnussa arvojemme kanssa ja viestittää, että työväenliike haluaa luotsata Pohjoismaita huomispäivän kartan mukaan. SAMAK esitteli asiakirjan ”Kymmenen kohtaa ilmaston hyväksi” Kööpenhaminan ilmastokokouksen alla vuonna 2009.

Mitä se tarkoittaa käytännössä?

- Se tarkoittaa, että politiikkaamme sisällytetään tulevana vuosina entistä vahvemmin vihreä näkökulma.
- Se tarkoittaa, että ilmasto ja ympäristö ovat yleinen ja läpileikkaava lähestymistapa yhteiskuntaan ja politiikkaan ja samalla tärkeä kehys ihmisten tarpeiden ymmärtämiselle tulevaisuuden Pohjolassa.
- Vihreä näkökulmamme on laaja. Kyse on hyvästä ympäristöstä ja hyvistä elinehdoista paikallisesti, kansallisesti ja maailmanlaajuisesti niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Tähän sisältyy panostus maapallon ilmaston pelastamiseen, mutta myös panostus hyvään paikalliseen ympäristöön ja työympäristöön, yhtäläisiin elämisen mahdollisuuksiin ja tasa-arvoon.
- Haluamme jatkaa politiikkaa, jossa priorisoimme pitkäjänteistä poliittista työtä populististen esitysten sijaan.
- Tämä ei tarkoita sitä, että esitettäisiin aina ensisijaisesti niin sanottuja vihreitä vaikutuskeinoja, jos muut seikat, kuten syrjäseutujen työpaikat uhkaavat jäädä niiden jalkoihin. Pitkällä aikavälillä esimerkiksi elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja hyvän ilmasto- ja ympäristöpolitiikan tulee olla sopusoinnussa. Ristiriitatilanteissa ratkaisut on tehtävä kyseisen asian vaatimalla tavalla.
- Yhdistämällä selkeän punainen ja entistä vihreämpi näkökulma, johon sisältyy näkemyksemme yhteiskunnan valtasuhteista, Pohjoismaiden sosialidemokraattiset puolueet erottuvat pelkistä ympäristöpuolueista.

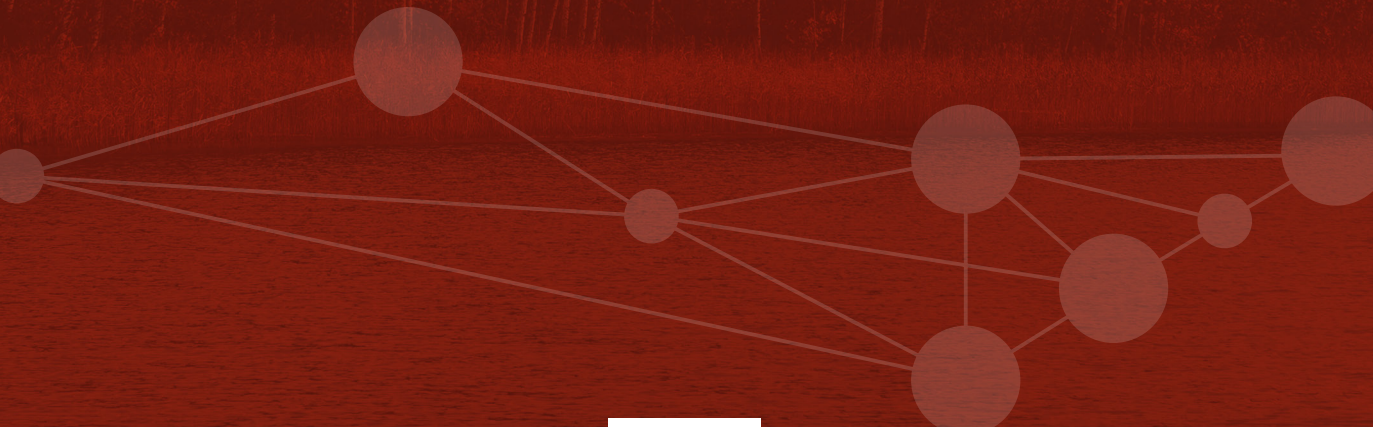
Haluamme tätä korostamalla *vahvistaa sosialidemokraattista näkökulmaa*. Analysoimme valtaa entistä paremmin ja jatkamme taistelua poliittisesta ohjauksesta markkina- lähtöisessä, globaalissa maailmassa. Ja päinvastoin: Ilman sosialidemokraattista ja valtakriittistä näkökulmaa ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin näitä ongelmia ei pystytä ratkaisemaan.

On aika kohottaa katseet.

POHJOISMAINEN
TYÖLÄISKONGRESSI

SØRMARKA 11-12. MARRASKUUTA 2014

Tämä poliittinen julistus hyväksyttiin SAMAKin
24. Työläiskongressissa 12. marraskuuta 2014
Oslo lähellä Sørmarkassa, Norjassa.

SAMAK